

ה'י של ספינה

אוצרות הדף היומי

הרב יוסף חיים אוהב ציון

שני. ובשו"ת חתם סופר (או"ח סו"ס קמד) התיר למולו ע"י עכו"ם, דהרי גם במילה איכא מאן דאמר דארמאי ימול, והכא דאינו אלא לצורך הצלת הפושעים, שפיר דמי ע"י גוי, ומחתך בשר בעלמא הוא, והוי שבות דשבות לצורך מצוה.

"פושעי ישראל שמליאין מצוות כרמון"

ביאור ה'יהי רצון' על הרימון בלייל ראש השנה

כתב הרמ"א (או"ח סימן תקפג סעיף א), בסדר הסימנים הנהוגים בליל ראש השנה: "ויש אוכלים רימונים ואומרים נרבה זכויות כרימון". ובפרי חדש העיר, דלכאורה הא אמרינן בברכות (נז.), כפלא הרימון רקתך, אפילו ריקנין שבישראל מלאים מצוות כרימון, ואם כן מאי רבותיה הכא, שאנו מבקשים שנהיה מלאים מצוות כרימון, וזה יש אפילו לריקנים. ומרן רבינו ז"ע בספרו חזון עובדיה ימים נוראים (עמוד צז), כתב דכד הוי טליא הקשה קושיא זה, וציין כטומן ברמ"ז לכמה ביאורים בזה, ואבוא אחר המלך להרחיב את דבריו.

א. הפרי חדש גופיה כתב דאינה קושיא, דהתם בכל חייו קאמר שהריקן בכל חייו מסגל מצוות כרימון, אבל הכא מתפלל "שבכל שנה ושנה" ירבו זכויותיו כרימון ואם כן פשו להו טפי.

ב. בספר מטה יהודה להגאון רבי יהודה עייאש תירץ, שבריקנים הרי מן הסתם יש בידו הרבה עבירות, ואם כן אף שיהיו בידו מצוות כרימון, אפשר שיש בידו עוונות שהם מרובין מהזכויות הללו, מה שאין כן בנוסח היהי רצון דנקטו לשון "רבו", רצונו לומר שיהיו הזכויות מרובין מהעוונות, ויהיה נקרא צדיק גמור.

ג. בספר פקודת אלעזר להגאון רבי אלעזר אבן טובו, ראב"ד עדת המערבים בירושלים, כתב בשם הרב מגדנות נתן בליקוטי השו"ע שהביא תירוץ משמיה "דגברא רבה מופת הדור והדרו הרב המופלא כמוהר"ר דוד נגאר זצוק"ל", דהריקנים הם רק כפלא הרימון היינו חתיכה

"ולכן אם האיש עוסק בתורה בלילה שאז גם אשתו תשמע מדברי תורה ואף על פי שאינה מבינה או אם היא ישנה, עם כל זה נשמתה שומעת ומבינה וכאלו קראה היא בתורה המקיימת העולם ובוזה תזכה בברכה בעולם הזה ואז ייטב גם לבעלה בעבורה. ולכן נקיט בלילה, כי ביום על הרוב אין האיש לומד בביתו אלא בבית הכנסת או בבית המדרש וגם יוצא לשוק, מה שאין כן לימוד הלילה, ואז תזכה היא בתורה מצד השמיעה. ובוזה יתורץ דקדוק אחר על מה שאמרו 'כל בית שנשמעין בו דברי תורה' ולא אמר שלומדין בו דברי תורה, כי התועלת הזאת אינה באה מצד הלומד שהוא האיש בעל הבית אלא מצד השומע שהיא האשה".

י"ב.

"ואתי אברהם אבינו ומסיק להו ומקבל להו"

מה הטעם שמלים נפל

כתב הטור ביו"ד (סוף ס' רסג): "כתב גאון, ינוקא דמית ולא הוו ליה שמונת יומין, נהגינן דמהלינין ליה אבי קברא". ומרן בבית יוסף שם הביא שם ב' טעמים לזה, שמלים גם נפל: האחד, מכלבו ואבודרהם בשם גאוני שביארו דמסירין חרפתו ממנו שלא יקבר בערלתו כי חרפה היא לו. והשני מהגהות מיימוני שכתב שהוא משום תקנת הפושעים, כי איתא בבראשית רבה (פמ"ח) שמעבירין הערלה מן הקטנים שמתו ולא מלו, ונותנים אותה על פושעי ישראל ואברהם אבינו ע"ה אינו מציל אותם.

כתב הנודע ביהודה (או"ח מהדו"ק ס' טז), דיש נפקא מינא לדינא בין שני הטעמים בנפל שמוטר לקברו ביום טוב, כגון שכלו לו חדשיו, אי מותר להסיר ערלתו קודם הקבורה ביום טוב. דאם הטעם משום להסיר חרפתו ממנו, אם כן לא גרע מלמיגז ליה אסא דשרי ביום טוב שני מפני כבוד המת, והכי נמי שרי דזהו כבודו שיקבר בלי עורלה. אבל אם הטעם הוא מפני הציל הפושעים, דבר זה לא התירו ביום טוב שני, דרק לגבי מת כחול שויא יום טוב

יח:

"כל בית שנשמעין בו דברי תורה בלילה אינו נחרב"

מעלת הלומד תורה בתוך ביתו בלייל

כתב רבינו הרי"ח בספר בן יהודע: "נראה לי בס"ד הטעם שמשוגל עסק התורה של לילה לקיום הבית, דאמרו רבותינו ז"ל אין הברכה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא בעבור אשתו, ולכן האשה נקראת בשם בית, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל אין בית אלא אשה, ולכן אמר ר' יוסי מימי לא קראתי לאשתי אשתי אלא ביתי. וידוע מה שאמרו רבותינו ז"ל, יעקב ועשו חלקו העולמות ומנין ברכה לישראל דאין להם בעולם הזה אלא בצמצום כדי חיותם בלבד, ומתמצים דזוכים לטוב וברכה של עולם הזה מכח התורה, "דאם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי" (ירמיהו, לג, כה), דהעולם קיים בשכר התורה שעוסקים בה ישראל, ולכן זוכים בטוב עולם הזה מדין מציל מזוטו של ים.

"ונמצא אף על גב דהברכה המצויה בביתו של אדם בעבור אשתו, אין להם זכות בה אלא מכח התורה. ודא עקא כי האשה שהיא העיקרית בזה, היא פטורה מדברי תורה ואינה עוסקת ואיך יועיל זה, ולכן אם האדם עוסק בתורה בלילה בביתו ששם אשתו, דאף על פי שהיא אינה לומדת היא שומעת, ואפילו אם היא ישנה וגם אינה מבינה, נשמתה שומעת דברי תורה וקולטת אותם. וכמו שאמרו על רבי יהושע בן חנניה אשרי יולדתו, שהיא גרמה לו להתחכם בתורה, דאחר שילדה אותו נטלה עריסה שלו והנחתו בבית המדרש, אמרו לה מה טיבו של קטן זה בבית המדרש דאינו שומע ואינו מבין, ותאמר להם כדי שיכנסו דברי תורה באזניו. ועדיין מה תועלת בזה כיון דאינו מבין? ופרשנו בס"ד בעניין כי נשמתו מבינה וקולטת דברי תורה, והארכתי בזה בדרשותיי בס"ד. נמצא גם אדם שאינו מבין או אם הוא ישן מרוויח מדברי תורה שלומדים סמוך לו, דאף על גב דאיהו לא חזי מזליה חזי.

לאסוקי שמעתתא

"כל בית שנשמעין בו דברי תורה בלילה שוב אינו נחרב" (יח): למסור שיעור באוטובוס כשחלק מהנוסעים רוצים לישון

בספר חשוקי חמד, בסוגייתנו, הביא שנשאל על כך שישנם תלמידי המזכים את הציבור באמירת שיעור בקול רם באוטובוס ציבורי, והרבה מהנוסעים נהנים ומשתתפים ולומדים תורה ומתעלים, אך לפעמים ישנם נוסעים הטוענים, אנחנו רוצים לישון כי השעה מאוחרת, או שרוצים ללמוד נושאים אחרים, והשיעור מפריע להם. האם מגיד השיעור צריך להתחשב בהם ולבטל את השיעור?

וציין כי בחשוקי חמד לבבא בתרא (כא:) כתב כמה צדדים להתיר לומר את השיעור. והוסיף "שיש בזה גם ענין גדול, שהרי ידוע שאוטובוס הוא כלי נסיעה מבורך מאד, אך לפעמים עלול גם להיות מקום מסוכן, ולא פעם התחיל האוטובוס לעלות באש באמצע הנסיעה, ואין צריך להזכיר שאר מרעין בישין, שיכולים להיגרם ח"ו, ואם כן אין לך שמירה גדולה מזו, של לימוד שיעור בקול רם, וכמבואר בעירובין (דף יח:) ואמר רבי ירמיה בן אלעזר, כל בית שנשמעין בו דברי תורה בלילה, שוב אינו נחרב שנאמר 'ולא אמר איה א-לוה עושי נתן זמירות בלילה'. ונאמר בסנהדרין (דף צב.), ואמר רבי אלעזר כל בית שאין דברי תורה נשמעים בו בלילה אש אוכלתו. הרי שכדי להציל את הבית, אין די בלימוד שקט, אלא צריך לימוד בקול רם.

"גם בענייני השמירה הגדולה לאוטובוס היא הלימוד בקול רם דווקא. הגע עצמך אדם הנמצא במקום מסוכן, והעמידו שם שומר לשמור עליו, והשומר מסתובב הלך וחזור לשמור עליו, היעלה על הדעת שיאמר לשומר תפסיק לשמור כי אתה מפריע לי לישון, הרי הוא יודע שבזה שהוא מסתובב הלך וחזור הוא שומר עליו. גם בענייני לימוד השיעור בקול רם, הוא השומר על האוטובוס".

והביא את דברי שו"ת משנה הלכות (חלק יד סימן ר), שנשאל על תלמיד חכם הלומד בלילות בבית המדרש ונשמע קולו בבואו אל הקודש, עד כדי כך שמגיע אל הבתים הסמוכים ומפריע את שנת השכנים, האם זה בגדר גזל שינה? והשיב המשנה הלכות, "שכל שהוא דרך לימוד אין בזה איסור כל שהוא ואפילו רועש כקול הר סיני, אלא אדרבה אפילו יחיד או רבים הלומדים בביתם אין בזה איסור ח"ו אלא מצוה וחיוב. וכן מבואר בעירובין, אמר ר' ירמיה בן אלעזר כל בית שנשמעין בו דברי תורה בלילה שוב אינו נחרב, ופרש"י ולהכי נקט לילה שהקול נשמע מרחוק. ע"כ. הרי שפירש דוקא שילמוד בקול עד שהקול נשמע מרחוק, ופשוט דהשכנים גם כן שומעים הקול דהכין פירוש מרחוק ואם השכנים לא ישמעו מי ישמע".

קטנה מרימון שלם ותפילתנו שנהיה מלאים מצוות כרימון שלם. וכך תירצו הרב חוקי חיים בסופו במס' מגילה והרב רנו ליעקב בסוף ספר מזבח כפרה.

ד. בספר מועד לכל חי להגר"ח פלאגי (סימן יב אות יז) הביא ביאור בשם בנו הגאון רבי אברהם, על פי מה שאמרו במדרש שיר השירים רבה, רימונים אלו תינוקות של בית רבן שיושבים שורות שורות לפני רבן כרימון. וידוע מה שאמרו בגמ' על תשב"ר אינו דומה הבל שאין בו חטא להבל שיש בו חטא ואם כן אם האדם עושה מצוות וכנגדן עושה עוונות, עבירה מכבה מצוה ומה יועילו לו זכויותיו (א"ה יחא"צ: וכן כתב הרמב"ם בפ"ז מהלכות תשובה הלכה ז, דאם אדם עשה מצוות בלא תשובה טורפין אותם בפניו שנאמר מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי). לכך אנחנו מתחננים שירבו זכויותינו כרימון דהיינו כתינוקות של בית רבן שנמשלו לרימון שאין בהם חטא וניקה האיש מעוון.

ה. הגאון רבי שלום הכהן שולאל בספרו נוה שלום תירץ, על פי מה דאיתא בקידושין (לט:): ישב אדם ולא עבר עבירה נותנים לו שכר כעושה מצוה. ועל זה אמרו אפילו ריקנים שבך מלאים מצוות כרימון דאפילו אם לא עשו מצוות אלא נמנעו מן העבירות נחשבים למלאים מצוות, אבל בליל ראש השנה אנו שואלים שנרבה מצוות כרימון היינו עשיית מצוות ממש. ומשם הכי דייק שירבו זכויותינו ולא אמרו מצוותינו לרמוז על זה שהכוונה על המצוות הנעשות ממש דיצדק לומר עליהם זכויות.

ב:

"לא התירו פסי ביראות
אלא לעולי רגלים בלבד"

סוכה שאינה שמורה מגנבים האם היא כשרה

הרמ"א בתשובותיו (סי' כט), הביא דעת חכם אחד דסבירא ליה לענין סוכה שאם עשאה במקום שגנבים יכולים לגנוב מהסוכה לא יצא ידי חובה. ותמך יתדותיו בדברי מהרי"ל שכתב: "ייעשה הסוכה במקום שיוכל להיות תמיד שם הן ללון והן לאכול, כגון שלא במקום טינופת וסרחון, או במקום סכנת לסטים וגנבים, דאז אפילו ידי חובת אכילה לא יצא מאחר שאינו יכול ללון שם". ושמע מינה שאם עשאה במקום שיכולים לגנוב משם הסוכה פסולה. וחדש אותו החכם שבכל מקום שכתוב בגמרא שפחות מג' אמרינן לבוד וכדו', ב' כהלכתן וג' אפילו טפח, הכוונה שהסוכה עומדת בחצר המשתמרת מן הגנבים. וכתב עליו הרמ"א בזה הלשון: "דברי החולק (היינו החכם הנ"ל,

"ועוד ראה מפרק קמא דסוכה, דאמרינן סיכך על גבי פסי ביראות הסוכה כשירה בשבת שבחג. וידוע שאין דין פסי ביראות מהני לשבת אלא במקום שרבים מצויים, כמו שאמרו בפרק עושין פסין, לא התירו פסי ביראות אלא לעולי רגלים בלבד, וידוע שזה המקום אינו שמור מגנבי. וכן אמרי התם (פ"ק דסוכה יב:) מבוז מפולש ותיקנו בלחי מצד אחד ומצד הרביעי פרוץ, וסיכך על גביו מהני בשבת שבחג. וידוע שסתם מבוז מפולש בתים וחצרות פתוחים לו, ואי לאו הכי אינו נותר בלחי וקורה כדמבואר פ"ק דעירובין, ובודאי דשכיחי ביה גנבי ואפילו הכי כשרי, ועל כן נראה שהחולק אין לו על מה שיסמוך".

יחא"צ) הם בטלין ומבוטלין לא שרירין ולא קיימין, ומעולם לא עלה על דעת המרדכי וההגהות לפסול סוכה שגנבים יכולין לגנוב ממנה, דאם כן כל הסוכות שבעולם פסולות דכל סוכה דירת עראי בעינן, ואף בחצר המשומרת אינה משומרת מגנבים הנכנסים והיוצאים, כמו שאוכיח אחר זה א"ה בראיות ברורות. רק תחלה אומר שהמרדכי וההגהות לא קאמרי אלא במקום שהוא מתיירא לישן בסוכה מפני הגנבים ולסטים כדמוכח לשון המרדכי, אבל הפתוח שיכולין לגנוב ממנו מזה לא דבר המרדכי, דביום הרי הוא שומר הסוכה ובלילה יכניס המזמן לתוך ביתו. כי אין הסוכה צריכה להיות משתמר שם ממונו, דלא קפיד רחמנא אלא על ישיבתו ולא על שמירת ממונו.